

לקראת שנת הלימודים הבעל"ט סיימנו השבוע את ההיערכויות השונות לתת"ים רבים בהם אני זוכה ללוות את ההנהלה, המנהלים והמלמדים. זכיתי לראות עין בעין כיצד הקב"ה 'מלמד תורה לעמו ישראל', וכל מערכות החינוך הם שלוחי דרחמנא - וחזקה ששליח עושה שליחותו.

אחד מהיסודות שמנחים אותי בכל עבודת הייעוץ והליווי, הוא יסוד פשוט: גם אני וגם כל מנהל וכל מחנך, כל אחד בתפקידו, יחשוב: כיצד הייתי רוצה שיתנהגו איתי - אם הייתי יושב בצד השני? שלא יהיה אף פעם מציאות של "שני דינים".

כפי שמבואר בתולדות יעקב יוסף בפרשת שופטים:

טבע הברירה הוא שכל אחד מבין מאוד טוב את עצמו. כל אחד רואה את גדולתו, מגדיל את הדברים הטובים שבו, ומגמד את הדברים הרעים שבקרב. כל אחד רוצה שכולם יחייבו אליו, יקבלו אותו בחום, ירעיפו עליו שבחים. אבל כשמגיעים לאחר - פתאום יש דין אחר. "השני לא רגיש כל כך. לא אכפת לו כיצד מתייחסים אליו". צריכים ללמד אותו לקח. שני דינים: אחד לעצמי ואחד לזולת.

התולדות יעקב יוסף מביא את מוהר"י יעב"ץ על המשנה "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו".

"כתב מוהר"י יעב"ץ במשנה "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו".

שזהו כלל גדול להתמדת השלום והאהבה בין האנשים.

וזה כי רוב הקטטות הנפולות בין בני אדם - הם בסיבת שפוט האדם משפט אחד לעצמו ומשפט אחד לזולתו. לכן הזהיר... שיהיה דעתך ונפשך תחת נפשו".

"רוב הקטטות - בגלל שני משפטים! לא בגלל חוסר כבוד, לא בגלל כעס - בגלל שיש דין אחד לעצמי ודין אחד לאחר. לעצמי - מובן שמגיע לי. לאחר - "הוא לא באמת צריך".

וכך מפרש את הפסוק: "שופטים ושוטרים תתן לך".

רוצה לומר: אותו משפט שהיית רוצה על חברך - אותו המשפט שפוט לעצמך! ותתן לך - זה השופט שישפוט אותך כמו זולתך.

ואז - כל אחד על מקומו יבוא בשלום".

זה הכלל: אותו משפט שאתה רוצה לעצמך - תן לחברך!

דיוק מדהים: "תתן לך" - תן לעצמך את אותו השופט! לא "תשפוט את חברך כמוך" - אלא "שפוט את עצמך כמו שאתה שופט את חברך". אם אתה קשוח עם אחרים - היה קשוח עם עצמך. ואם אתה מקל על עצמך - הקל על אחרים. משפט אחד לכולם.

וממשיך ומבאר בדרך משל:

"אם אדם פגע בך על עוול שעשית לו - בדרך כלל אדם יענה לו מיד מנה אחת אפיים.

אולם, אם יחשוב אדם לעצמו ויאמר: 'אם אני הייתי עומד בצד השני - כיצד הייתי מגיב?'

וכן, במשך זמן ומתן ובכל השיחות עם החבר - לפני שאתה אומר משהו, תחשוב כיצד היית רוצה שידברו אליך - ורק לאחר מכן תגיב."

"לפני שאתה אומר - תחשוב כיצד היית רוצה שידברו אליך". זה הכל. לא צריך קורסים, לא צריך ספרים, לא צריך הכשרות. רק שאלה אחת: 'מה הייתי רוצה שיעשו לי?' ואז - "כל אחד על מקומו יבוא בשלום".

זה נכון לכל אחד:

למנהל: לפני שאתה מזמין מלמד לשיחה - תחשוב: אם המנהל שלי היה מזמין אותי לשיחה כזאת, מה הייתי רוצה שיתנהג אלי?

למחנך: לפני שאתה מעיר לתלמיד - תחשוב: אם המחנך שלי היה מעיר לי כך, איך הייתי רוצה לשמוע?

להורה: לפני שאתה מדבר עם הילד - תחשוב: אם אבא שלי היה מדבר איתי כך, מה הייתי מרגיש?

הכלל: "שיהיה דעתך ונפשך תחת נפשו". משפט אחד לכולם. ואז - "כל אחד על מקומו יבוא בשלום".

בית פלפא ואברהם
פרה אלחנן וישראל

משמעות

מבית
'מפעל האידה'
שופטים ותשפ"ו
147

הנפש והחינוך

ע"פ התורה

למידה מותאמת?

תדחוק לו השעה ללמדו תלמוד.

ואם יבין תלמוד - אל תדחוק אותו ללמדו מקרא. במה שיועד - תחנכהו".

"אל תדחוק לו השעה" - מילים נוראות! "דחיית השעה" - לדחוק ילד ללמוד משהו שהוא לא מסוגל. זו לא חינוך - זו אכזריות.

הילד לא מתקדם - הוא נשחק.

ולהפך: "במה שיועד - תחנכהו" - מצא את מה שהוא כן יודע - ושם תבנה אותו. לא "מה חסר לו" - אלא "מה יש לו". ושם - תחנך.

לפי דבריו הקדושים, צריכים לבנות את הכיתות, המערך החינוכי, ואת כל הלמידה, באופן של 'מסוגלות' בלבד, ללמד לימוד שהתלמיד כבר מסוגל ללמוד ולהצליח, כאשר יהיה חזק במה שלומד עכשיו, מטבעו ירצה ויוכל להתקדם לשלב הבא.

והספר חסידים חותם:

"בן חמש עשרה לתלמוד" - מאי נפקא מינה? אלא: כיוון שאדם רואה שאין בנו זוכה לתלמוד - לימוד לו הלכות גדולות, ומדרשים, וקריאה.

הספר חסידים אומר: אם ראתה שלא מצליח בתלמוד - אל תכריח! לימוד הלכות, מדרשים, קריאה. יש מסלולים שונים. "על פי דרכו" - לא "על פי דרכנו". דרכו שלו.

למעשה!

אמרתי להורים: הסטיגמה שאתם מפחדים ממנה - כבר קיימת. הילד כבר יודע שהוא לא עומד בקצב. הוא כבר מרגיש שהוא "שונה".

הוא בוהה באויר בזמן שאחרים משתתפים, הוא כבר מסתובב במסדרונות בזמן שהחברים לומדים. זו הסטיגמה האמיתית - לא הכיתה המותאמת.

הכיתה המותאמת היא לא סטיגמה - היא הצלה. "במה שיועד - תחנכהו". במקום שהוא מצליח - שם תבנה אותו. ו"אל תדחוק לו השעה" - אל תכריח אותו להיות מה שהוא לא.

והספר חסידים אומר למלמד: "אל ישתוקו" אם אתה רואה שאין תקנה שילמדו יחד - דבר. אמור. פעל. "אף על פי שיפסיד" - טובת הילד קודמת לכל".

"חונך לנער על פי דרכו". דרכו. לא דרכנו. תהיה כנה עם עצמך ותחשוב מה הכי נכון לילד, ובמה שיועד - תחנכהו.

שאלה עמוקה ועצומה עלתה השבוע על ידי חברי ההנהלה וההורים במערכת חינוך בה אנו פותחים כיתות מותאמות.

המצב: בכיתות הרגילות המלמד עובד לפי הספקים הכתובים על הטבלה. הוא חייב לעמוד בהם. יש מפקח שעומד על המשמר, יש מבחנים כל שבוע, ויש לוח זמנים מוקפדת.

דא עקא - ישנם תלמידים שאינם מצליחים לעמוד בקצב. הם נפלטים באופן כזה או אחר מהלמידה בכיתה. חלקם מתאמצים ומנסים להבין, ואינם מצליחים להגיע להשגים, חלקם מסתובבים ומחפשים מה לעשות - וזה מביא להפרעות ובעיות יותר חמורות.

הוחלט לפתוח כיתות קטנות יותר - עם ילדים טובים בהתנהגות, טובים בידאת שמיים, חלקם ממש מהטובים בכיתה בכל הפרמטרים - אולם לגבי הלמידה הם צריכים למידה מותאמת.

דיברנו עם הורים רבים. אך חלק מההורים התנגדו: "מה יהיה עם הסטיגמה? מה יאמרו?" שאלנו את אחד מגדולי ישראל שליט"א, והוא אמר: "אין מה לחשוש כלל על עניין של סטיגמה", הוא הוסיף שזה רק חשש של הימים הראשונים, לאחר שהתלמיד יצליח הוא ישכח מהכל.

ומצאתי שהספר חסידים בסימן שח, כבר התייחס לכך:

וכך כתוב:

"מי שמלמד תינוקות, ואחד חריף מחברו, והרב שלהן רואה שאין תקנה שילמדו יחד, וצריכים החריפים רב לבד - אל ישתוק!

ויאמר לאביהם: אלה צריכים רב לבד, ואלה לבד. אף על פי שיפסיד אם יפרידם".

"אל ישתוקו" - הספר חסידים לא רק מתיר - הוא מחייב! כשהמלמד רואה "שאין תקנה שילמדו יחד" - הוא חייב לדבר.

חייב לומר להורים. "אף על פי שיפסיד" - גם אם יש הפסד אחרי! טובת והתקדמות הילד קודמת.

והספר חסידים מרחיב את עקרון זה לכל ענני החינוך, ומחדש לנו חידוש נפלא:

"חונך לנער על פי דרכו - גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב, ו).

אם תראה שיצליח במקרא ולא בתלמוד - אל

תודת ארץ ישראל

התורה וחכמה אלוקית - ומשם נשפע לכל העולם.

ולעומת זאת, אמרו חז"ל על תורת בבל (פסחים דף ע"ב): "בלאי טפשא! משום דיתבי בארעא דחשוכא - אמריתון שמעתתא דמחשכו" - בגלל שיושבים בארץ חשוכה, אומרים דברי תורה חשוכים! וחז"ל הגדירו (סנהדרין דף ע"א): תורת ארץ ישראל - "מקל נועם". תורת בבל - "מקל חובלים". "חד מינייהו עדיף כתר מינך" - אחד מהם (מארץ ישראל) עדיף כשניים מאיתנו.

ואז נזכרתי במה שכתב החתם סופר דרשות, דרוש לחדוש טבת דף קא: "אנו רואים מימי עולם ושנים קדמוניות שנמצא עיקר התורה באותם התלמידים אשר הם חוץ לבית אבותם.

מהלכים בגולה, מצפים על שולחן אחרים, בארץ לא להם.

אפילו בימי הנביאים ראינו כי בני הנביאים היו מצפים... כמו שאמר: "מה אתן זה לפני מאה איש".

כן היה דרכם מעולם - ובהם התורה מתקיימת.

והם הם בני הישיבה, ה' ישמרם, אשר בכל יום בצפייתם צופים על שולחן אחרים.

והרי העולם חשך בעדם. ואמנם - 'כחשיכה כאורה'!

כי בהם מאיר אור התורה. נמצא שהחשיכה ההיא גורמת אור עליון.

וכל זה - כשהגופים המה חשוכים על שולחן אחרים - אז התורה בשלמותה.

החתם סופר מגלה יסוד מדהים: "החשיכה ההיא גורמת אור עליון". החושך הוא שגורם לאור! דווקא בגלל שהבחור רחוק מהבית, בגלל שהוא "על שולחן אחרים", בגלל שהעולם "חשך בעדו" - דווקא בגלל

לפני שבועיים התקשר אליי תלמיד ותיק משכבר השנים ששולח עתה את בנו לארץ ישראל. האבא והאמא תיארו בפניי את הקושי הגדול: שולחים את בנם, בחור בגיל שש עשרה בלבד, רחוק מהבית, רחוק מהמשפחה, לארץ ישראל. החששות רבות ביותר.

ברוך ה' שהשיבות נותנת כיום מענה לכל הצרכים הרוחניים והגשמיים כאחד. אבל בכל זאת - ביקשו ההורים שאקח חסות ואחריות על בנם היקר.

תוך כדי הדברים חיקיתי את ההורים היקרים: על חשיבות תורת אר"י כמו שכתוב "אין תורה כתורת ארץ ישראל".

מדרש רבה, בראשית פרשה טז: "אשר שם הזהב" - אלו דברי תורה, שהן נחמדים מזהב ומפז רב.

"זהב הארץ ההיא טוב" - מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל. ולא

חכמה כחכמת ארץ ישראל. "אין תורה כתורת ארץ ישראל" - לא

"יש תורה טובה גם בארץ ישראל". אלא "אין כמוהו!" "ולא חכמה כחכמתה" - החכמה שנרכשת בארץ ישראל היא חכמה אחרת. מעלה

שאין כמוהה בשום מקום. אמרתי להורים: אתם לא שולחים אותו "רחוק" - אתם שולחים אותו למקום שהתורה שם היא "זהב"!

ואכן, מעלת תורת ארץ ישראל מבוארת בגמרא (בבא בתרא קנח ע"ב): אמר רבי זידא - אוריא דארץ

ישראל מחכים! הרי שקדושת ארץ ישראל וקדושת אורה משפיעה על נפש האדם קדושה יתירה, וזכות

המחשבה להבין ולהשכיל בחכמה אלוקית, בחכמת התורה ביתר שאת

וביתר עוז - לגלות עניני לראות נפלאות בתורתו הקדושה ולכוון לאמיתתה של תורה.

כי בארץ ישראל יורד עיקר השפעת

שו"ת - מתחילים, אבל מה יהיה??

השאלה?

"אני מתחיל עכשיו ברוך ה' התחלה חדשה. אבל אני דואג וחושב - מה יהיה? האם אסתדר?"

התשובה!

הדאגה היא אחד הדברים המונעים התקדמות.

למה? כי במקום שיהיה עסוק בעשייה - הריהו עסוק בדאגה. הוא חושב על "מה יהיה" - במקום לעשות את "מה שיש".

על כך כבר כתב לנו רש"י (דברים יח, יג) פרשת שופטים: "תמים תהיה עם ה' אלוך" (דברים יח, יג).

התהלך עמו בתמימות - ותצפה לו.

ולא תחקור אחר העתידות. אלא כל מה שיבוא עליך - קבל בתמימות. ואז - תהיה עמו ולחלקו.

"לא תחקור אחר העתידות" - רש"י לא אומר "אל

תתכנן". הוא אומר: אל תחקור! אל תנסה לדעת מה

יהיה. "תצפה לו" - תחכה לה'. "כל מה שיבוא - קבל

בתמימות" - לא בדאגה - בתמימות.

ושימו לב לסוף: "ואז - תהיה עמו ולחלקו". התנאי להיות "עם ה'" הוא תמימות. מי שדואג - לא "עמו". מי שתמים - "עמו ולחלקו".

ובפלא יועץ (ערך דאגה) הביא את מאמר החכם, שחותך את הדאגה משרשה:

העבר - אין. העתיד - עדיין. וההווה - כהרף עין. ואם כן - הדאגה מניין?

שלוש מילים שהורסות ומבטלות את הדאגה כליל:

"העבר - אין" - כבר עבר, אי אפשר לשנות. "העתיד -

עדיין" - עוד לא הגיע, אי אפשר לדעת. "וההווה - כהרף

עין" - הרגע הזה חולף מיד. אז על מה דואגים?!

התשובה לשאלתך:

א. אל תחקור אחר העתידות. רש"י: "לא תחקור אחר העתידות". אתה לא אמור לדעת מה יהיה - אתה אמור לעשות מה שיש.

ב. "תצפה לו". תחכה לה'. תסמוך עליו. "כל מה שיבוא - קבל בתמימות". לא בדאגה - בתמימות.

ג. "הדאגה מניין?" העבר עבר. העתיד לא הגיע. וההווה? הוא שלך. תחיה אותו עכשיו.

העצה: ככל שתהיה עסוק בהווה - תפיק תועלת רבה. ואז לא יהיה לך על מה לדאוג.

אתה מתחיל התחלה חדשה? מזל טוב! אל תדאג -

תעשה. אל תחקור אחר העתידות - תצפה לו. "כל מה

שיבוא - קבל בתמימות". והעצה הנפלאה: ככל שתהיה עסוק בהווה - תפיק תועלת רבה. ואז לא יהיה לך על מה לדאוג.

"תמים תהיה עם ה' אלוך". תמימות. לא דאגה. עם ה'. לא עם העתיד.

לב הבחור

משפיעים אישיים וקבוצתיים

להתאמת משפיעי פל' - 053-3120261

לב הילד

מרכזי קידום אישי בתתי"ם

פל' - 050-4150217

ייעוץ וליווי חינוכי ניהולי

למערכות חינוך, תתי"ם וישיבות

פל' - 053-3101081

י"ל ע"י מפעל האירה' בראשות המחנך הרב אלחנן רייזמן - לקבלת העלון, תגובות, הארות נא לשלוח מייל: m025667066@gmail.com

אתר: ahira.org

טלפון: 02-566-7066 דוא"ל: info@ahira.org

האירה
אור לכל אחד